

Το σχίσμα των εκκλησιών (Ορθόδοξης και Καθολικής, 1054) έβαλε την Βυζαντινή αυτοκρατορία στο στόχαστρο του κάθε πάπα, καθώς επόμενο ήταν να βλέπει το πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης ως σχισματικό. Οι στρατιωτικές ανάγκες επέβαλλαν στους αυτοκράτορες του Βυζαντίου να συνάπτουν συμμαχίες με δυτικές δυνάμεις (Βενετούς, Γενουάτες κ.λπ.). Τα ανταλλάγματα σχεδόν πάντα ήταν η παροχή προνομίων με αναπόφευκτο επακόλουθο να περάσει στους ξένους η οικονομική δύναμη και να υποτιμηθεί το νόμισμα. Κι όσο η Βυζαντινή αυτοκρατορία κατέρρεε οικονομικά, τόσο πιο έντονη γινόταν η πίεση του παπισμού, που κάποια στιγμή βρήκε συμμάχους τους ίδιους τους φεουδάρχες της Δύσης. Για καθόλου θρησκευτικούς λόγους:

Για να μην αποδυναμώνεται το φέουδο, το κληρονομούσε πάντα ο πρωτότοκος. Οι λοιποί γιοι έμεναν άκληροι κι άεργοι και συνήθως ακολουθούσαν εκκλησιαστική σταδιοδρομία. Κάποια στιγμή, όμως, επήλθε κορεσμός που συνέπεσε με πληθυσμιακή έκρηξη στη Δύση. Τα εδάφη της Βυζαντινής αυτοκρατορίας έγιναν η λύση στο πρόβλημα.

Την αφορμή έδωσε ο Νορμανδός Πέτρος ο Ερημίτης. Τριγυρνούσε δεξιά κι αριστερά κι έλεγε πως ο Ιησούς Χριστός πήγε στον ύπνο του και τον διέταξε να κινήσει εκστρατεία εναντίον των Αράβων που, την εποχή εκείνη, κατείχαν τους Αγίους Τόπους. Ο πάπας Ουρβανός Β΄ άρπαξε την ευκαιρία. Έπεισε θεοσεβείς, τυχοδιώκτες και επαγγελματίες ληστές να συνασπιστούν. Ο κόκκινος σταυρός που έφεραν ως διακριτικό στο σημείο της φορεσιάς τους πάνω από την καρδιά ή στη μέση του στήθους, τους έδωσε το όνομα «σταυροφόροι». Οι εκστρατείες τους βαπτίστηκαν σταυροφορίες.

Η πρώτη ξεκίνησε στα 1096 και μετατράπηκε σε πληγή για τη Βυζαντινή αυτοκρατορία. Όταν επιτέλους ο αυτοκράτορας Αλέξιος Α΄ Κομνηνός τους έπεισε να φύγουν, κίνησαν για την Ιερουσαλήμ. Την πήραν στις 16 Ιουλίου 1099. Ο αρχηγός των σταυροφόρων, δούκας της Κάτω Λορένης, Γοδεφρείδος ντε Μπουιγιόν, έστησε εκεί βασίλειο με τον εαυτό του βασιλιά. Πέθανε τον επόμενο χρόνο. Είναι ο ήρωας του επικού έργου «Απελευθερωμένη Ιερουσαλήμ» που έγραψε ο Λατίνος Τουρκουάτος Τάσος (1544 – 1594).

Μισόν αιώνα αργότερα, ο άγιος Βερνάρδος (1091- 1153) ξεσήκωνε την Ευρώπη για μια δεύτερη σταυροφορία. Οι Άγιοι Τόποι είχαν μείνει στους χριστιανούς αλλ' ο άγιος Βερνάρδος έπεισε τον Λουδοβίκο Ζ΄ της Γαλλίας (βασίλευσε 1137 - 1180) και τον Κονράδο

Γ' της Γερμανίας (1138 - 1152) να οργανώσουν τη δεύτερη σταυροφορία (1146 - 1148). Κατέρρευσε πριν να φτάσει στον προορισμό της καθώς ο χριστιανικός στρατός νικήθηκε πολλές φορές από τον ηγεμόνα της Συρίας, Μαχμούτ Νουρεντίν (1118 - 1174).

Στρατηγός του Νουρεντίν ήταν ο Σαλάχ ελ Ντιν ή Σαλαδίνος όπως τον έλεγαν οι Βυζαντινοί. Στα 1169, κυρίευσε την Αίγυπτο για λογαριασμό του ηγεμόνα του. Όταν ο Νουρεντίν πέθανε, ο Σαλαδίνος τον διαδέχτηκε ως ηγεμόνας Συρίας και Αιγύπτου. Στα 1186, ο Γκι ντε Λουζινιάν ανέβηκε στο θρόνο του βασιλείου της Ιερουσαλήμ και υπέγραψε συνθήκη ειρήνης με τον Σαλαδίνο.

Είχαν κιάλας περάσει 90 χρόνια από την πρώτη σταυροφορία και τα μίσση είχαν αμβλυνθεί. Χριστιανοί Ευρωπαίοι και μωαμεθανοί Άραβες ζούσαν ειρηνικά, φιλικά κι ελεύθερα. Υπήρχε, όμως, και κάποιος ιππότης Ρεζινάλντ ντε Σαντιγιόν. Κυρίευσε μια πόλη, το Κάρακ, την ονόμασε βασίλειο κι έκανε τον εαυτό του βασιλιά της. Κάποτε, βαρέθηκε να κάθεται, θυμήθηκε τον ιερό σκοπό των σταυροφόρων κι άρχισε να κάνει επιδρομές.

Ο Σαλαδίνος δεν ρισκάρριζε την ειρήνη για το χατίρι του. Το αποτέλεσμα ήταν ο «βασιλιάς του Κάρακ» ν' αποθραυσθεί. Χτύπησε ένα μεγάλο караβάνι, σκότωσε πολλούς κι αιχμαλώτισε περισσότερους. Ανάμεσα στα λάφυρα βρισκόταν και η αδερφή του Σαλαδίνου, ο οποίος έγινε θηρίο. Ορκίστηκε να σκοτώσει τον Ρεζινάλντ με τα ίδια του τα χέρια.

Ο Γκι ντε Λουζινιάν έκανε το σφάλμα να υποστηρίξει τον «χριστιανό Ρεζινάλντ κατά του άπιστου Σαλαδίνου». Οι σιδερόφρακτοι σταυροφόροι συγκρούστηκαν μέσα στη ζέστη με τους Άραβες καβαλάρηδες κοντά στη λίμνη Τιβεριάδα. Είχαν τον «Τίμιο Σταυρό» αντι για φλάμπουρο. Ήταν 4 Ιουλίου 1187. Οι αγέρωχοι ιππότες διαλύθηκαν. Ο Γκι ντε Λουζινιάν κι ο Ρεζινάλντ ντε Σαντιγιόν αιχμαλωτίστηκαν. Ο Σαλαδίνος χάρισε τη ζωή στον Γκι και σκότωσε τον Ρεζινάλντ με το μαχαίρι του. Ο «Τίμιος Σταυρός» στάλθηκε στη Δαμασκό.

Όμως, τα δεινά για τους χριστιανούς δεν είχαν τελειώσει. Ο Σαλαδίνος χτύπησε την οχυρωμένη Άκρα και την κυρίευσε. Μετά, βάρδισε στην Ιερουσαλήμ. Την πήρε σε δώδεκα μέρες. Έπειτα, πολιορκήσε την Τύρο, δεν κατάφερε να την πάρει και γύρισε στη Δαμασκό. Ήταν το 1188 κι ο Σαλαδίνος είχε φτάσει τα 50, πλούσιος σε εδάφη, πείρα και σοφία. Στους χριστιανούς είχαν απομείνει η Αντιόχεια, η Τύρος και η Τρίπολη της Συρίας.

Τα νέα έφτασαν καθυστερημένα στην Ευρώπη. Δημιουργήθηκε σάλος: «Τα Ιεροσόλυμα κι ο Τίμιος Σταυρός στα χέρια των άπιστων!». Ο Φρειδερίκος Α΄ Μπαρμπαρόσα της Μαγεντίας (γεννήθηκε το 1152) κίνησε, στα 1189, να πάρει πίσω τους Αγίους Τόπους. Δεν έφτασε ποτέ στον προορισμό του. Ο στρατός του αποδεκατίστηκε κι ο ίδιος πνίγηκε σ' ένα ποταμάκι της Κιλικίας (1190).

Αυτός που έκανε κέφι μια περιπέτεια στην Παλαιστίνη, ήταν ο βασιλιάς της Αγγλίας, Ριχάρδος Α΄. Μόλις είχε ανέβει στον θρόνο (1189) και μόλις είχε αποκτήσει περιουσία, απολύοντας τους δημόσιους υπαλλήλους και επαναπροσλαμβάνοντάς τους έναντι αμοιβής. Επεισε τον Φίλιππο Αύγουστο της Γαλλίας (1180 - 1225) να πάνε μαζί.

Ξεκίνησαν την ίδια εκείνη χρονιά (1189), σκάλωσαν μισό χρόνο στη Σικελία, πέρασαν από την Κύπρο, την οποία ο Ριχάρδος κατέλαβε και τη χάρισε στον άστεγο Γκι ντε Λουζινιάν, και, τον Ιούλιο του 1191, φτάσανε στην Άκρα, για να τη βρουν πολιορκημένη από τους παλιούς σταυροφόρους. Ο Ριχάρδος την κυρίευσε μέσα σ' ελάχιστες βδομάδες και ζήτησε λύτρα 200.000 χρυσά, 1600 σκλάβους και βέβαια «τον Τίμιο Σταυρό».

Κάποιος από τους προηγούμενους στην περιοχή σταυροφόρους δε χώνεψε την επιτυχία του Ριχάρδου. Πήγε στον Σαλαδινό και του πρότεινε να συμμαχήσουν. Ο Σαλαδίνος δεν ήθελε παρτίδες με προδότες, τον έδιωξε και δέχτηκε τους όρους του Ριχάρδου, που έμεινε μόνος αρχηγός καθώς ο Φίλιππος Αύγουστος αρρώστησε και γύρισε στη Γαλλία.

Άλλη μια νίκη του Ριχάρδου (μέσα στο 1191) απέφερε μια συνθήκη με τον Σαλαδινό. Υπογράφηκε το 1192. Στους σταυροφόρους έμεναν όλες οι παράλιες πόλεις και η μισή Ιερουσαλήμ. Με τον «Τίμιο Σταυρό» στα χέρια του από τον προηγούμενο χρόνο, ο Ριχάρδος θα έπρεπε να είναι ευτυχισμένος. Όλοι οι στόχοι του είχαν επιτευχθεί, καθώς υπήρχε και η αμοιβαία δήλωση ότι οι προσκυνητές θα ήταν ασφαλείς, ενώ είχε πια αποκτήσει και τον επίζηλο τίτλο του Λεοντόκαρδου. Όμως, δεν του έκανε καρδιά να φύγει.

Την ίδια χρονιά, μια εξέγερση στ' ανατολικά της Συρίας απασχόλησε τον Σαλαδινό. Ο Ριχάρδος άρπαξε την ευκαιρία και βάδισε να πάρει και την υπόλοιπη Ιερουσαλήμ. Έφτασε είκοσι χιλιόμετρα έξω από την πόλη και στάθηκε: Τα πηγάδια ήταν δηλητηριασμένα. Ο ίδιος αρρώστησε κι έκανε υψηλό πυρετό. Μέσα στη ζάλη του, ζητούσε φρούτα και κάτι δροσερό να πιει.

Ο Σαλαδίνος ξεμπέρδεψε με την εξέγερση, μάζεψε ενισχύσεις και βάδισε εναντίον των σταυροφόρων. Έμαθε τα χάλια του αντιπάλου του και σταμάτησε. Του έστειλε τον προσωπικό του γιατρό, αχλάδια, ροδάκινα και πάγο. Ο Ριχάρδος έγινε καλά κι έσπευσε να συναντήσει τον σωτήρα του. Οι δυο αντίπαλοι συμφώνησαν να σταματήσουν τον πόλεμο. Ήταν 2 Σεπτεμβρίου του 1192, όταν υπογράφηκε η συμφωνία. Ίσχυσαν οι προηγούμενοι όροι εκτός από την Ιερουσαλήμ: Έμεινε ολόκληρη στον Σαλαδίνο.

Στις 4 Σεπτεμβρίου του 1192, γιορτές και αγώνες με σύμπραξη σταυροφόρων και Αράβων επισφράγισαν τη συμφωνία. Έπειτα, οι δυο άντρες αποχαιρέτησαν. Ο βασιλιάς της Αγγλίας δήλωσε πως θα γυρνούσε σε τρία χρόνια να πάρει την Ιερουσαλήμ. Ο Σαλαδίνος απάντησε πως, αν επρόκειτο να χάσει την ιερή πόλη, μόνο από τον Ριχάρδο ήθελε να νικηθεί.

Δεν ξανασυναντήθηκαν. Ο Σαλαδίνος πέθανε το 1193 σε ηλικία 55 χρόνων. Επιστρέφοντας στην πατρίδα του, ο Ριχάρδος πιάστηκε αιχμάλωτος από τον Λεοπόλδο της Αυστρίας, που το 1193 τον έδωσε στον αυτοκράτορα της Γερμανίας Ερρίκο ΣΤ'. Ένα κάστρο πάνω στον Δούναβη έγινε η φυλακή για τον βασιλιά της Αγγλίας.

Ο Ερρίκος ζήτησε λύτρα ίσα με το διπλάσιο του εθνικού εισοδήματος της Αγγλίας για να τον απελευθερώσει. Ο Ιωάννης Ακτήμων, αδερφός του αιχμάλωτου βασιλιά, έκανε ό,τι μπορούσε για να καθυστερήσει το μάζεμα των χρημάτων, ενώ ο Φίλιππος Αύγουστος της Γαλλίας πλήρωνε για να συνεχιστεί η αιχμαλωσία. Στο μεταξύ, έπαιρνε τη μια μετά την άλλη τις αγγλικές επαρχίες στην Ευρώπη. Ήταν η εποχή που τόσο γλαφυρά περιγράφεται στα μυθιστορήματα «Ρομπέν των Δασών» και «Ιβανόης».

Ο Ριχάρδος ελευθερώθηκε το 1194. Γύρισε στην Αγγλία, έφτιαξε νέο στρατό, ξαναπέρασε τη Μάγχη, πήρε πίσω όλες τις κτήσεις και, στα 1199, πολιορκησε τον υποτελή του Αδεμάρ, υποκόμη της Λιμόζ, που είχε βρει κάποια κρυμμένη ποσότητα χρυσάφι. Ο Αδεμάρ πρότεινε στον Ριχάρδο να μοιραστούν τον θησαυρό. Εκείνος αρνήθηκε: Ήταν βασιλιάς και τον ήθελε όλο. Ένα βέλος εκτοξεύτηκε από τις πολεμίστρες. Βρήκε τον Ριχάρδο στην καρδιά και τον σκότωσε.

Η τέταρτη σταυροφορία, αφού πλιατσικολόγησε στα δυτικά Βαλκάνια για κάμποσο καιρό, πήρε την εξαθλιωμένη Κωνσταντινούπολη στα 1204 και τερμάτισε εκεί την χριστιανική αποστολή της.

(protagon.gr, 15.11.2015)